

## 970. Bolsta, Vaksala sn.

Pl. 26, 27.

Litteratur: B 393, L 201, D 1:180. J. Bureus, F a 6 s. 142 n:r 32 (Axehiell), s. 201 n:r 171 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 430, F a 1 s. 97; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Uplandica per Thiundiam (1710), s. 262; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 75; R. Dybeck, Reseberättelse 1863; UFT h. 5 (1876), s. 74; O. v. Friesen, Runstenar i Uppland och Gästrikland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB), Upplands runstenar (1913), s. 14; Fornminnesinventering i Vaksala sn 1937—38 (G. A. Hellman m. fl., ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (F l 1 n:r 106); J. Peringskiöld, träsnitt 1709 (i Peringskiöld a. a. och B 393); Dybeck (D 1:180); v. Friesen foto (ATA); O. Juel foto (utan uppmålning; i v. Friesens samling i UUB).

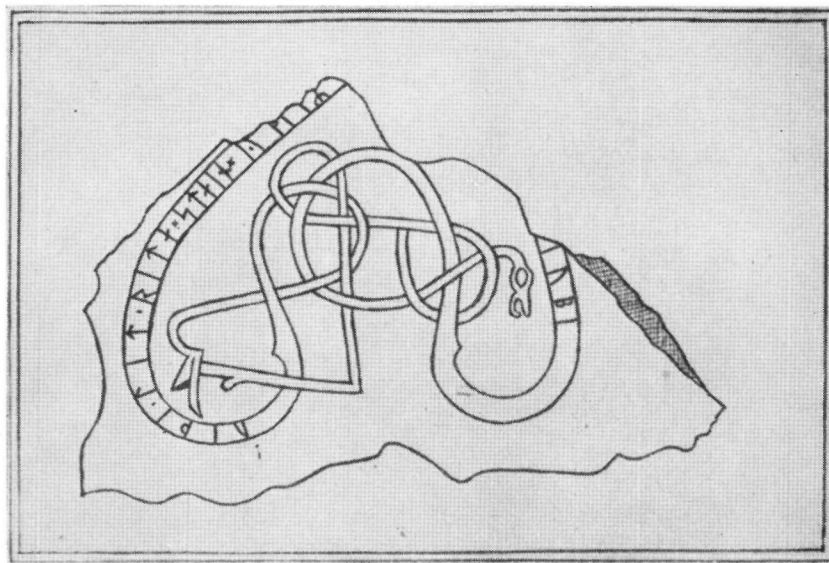


Fig. 80. U 970. Bolsta, Vaksala sn. Efter teckning av Rhezelius.

Runstenen står rest i ett gravfält på betesmark 80 m. SSÖ om mangårdsbyggnaden i Bolsta n:r 1. 6 m. åt NV står U 969.

Också denna sten var känd av Bureus. Platsen anges av Rhezelius: »Sammanledes widh Bålstadh» (F l 1), »I Vaxala widh Bålsta» (F a 6), av Axehiell: »Wid Bålstad i Waxala sochn» (F a 6). F a 5: »Bålstad.» — Om uppgifter i *Ransakningarna* se U 968. — Peringskiöld: »Then tredie Runstenen, är neder wid gårdzgården i giärdet, til skriften något afslagen, hwilken wij här föreställa med förbemälda Ätthagar, i ett ögnasichte at åskådas.» Peringskiölds teckning är utförd den 27 aug. 1709. Man ser där hela gravfältet och de tre runstenarna: bakom U 970 närmast U 969 och längre bort och åt vänster U 968, de båda senare liggande på marken. Där emot finnas här inga hus. Frågan är, om icke Peringskiöld har konstruerat något för att få in alla tre runstenarna på bilden. Avståndet var i verkligheten större. Platsen för U 968 är visserligen icke fullt säkert känd, men uppgifterna synas tala för att den har funnits ungefär på samma ställe som nu, »på öfre backen», de båda andra ett stycke söder därom. B 393: »Bolsta 3:die Run-sten»; L 201: »Dersammastädes.» — O. Celsius granskade inskriften den 11 maj 1729. — Dybeck: »Stenen är några famnar sydväst från föregående» (d. v. s. U 969). — O. v. Friesen: Stenen har, såsom framgår av teckningen i B 393, »stått något längre vesterut nere på gårdet, men har af nuvarande egarens far flyttats till sin nuvarande plats i jämnhöjd med föregående [U 969]».

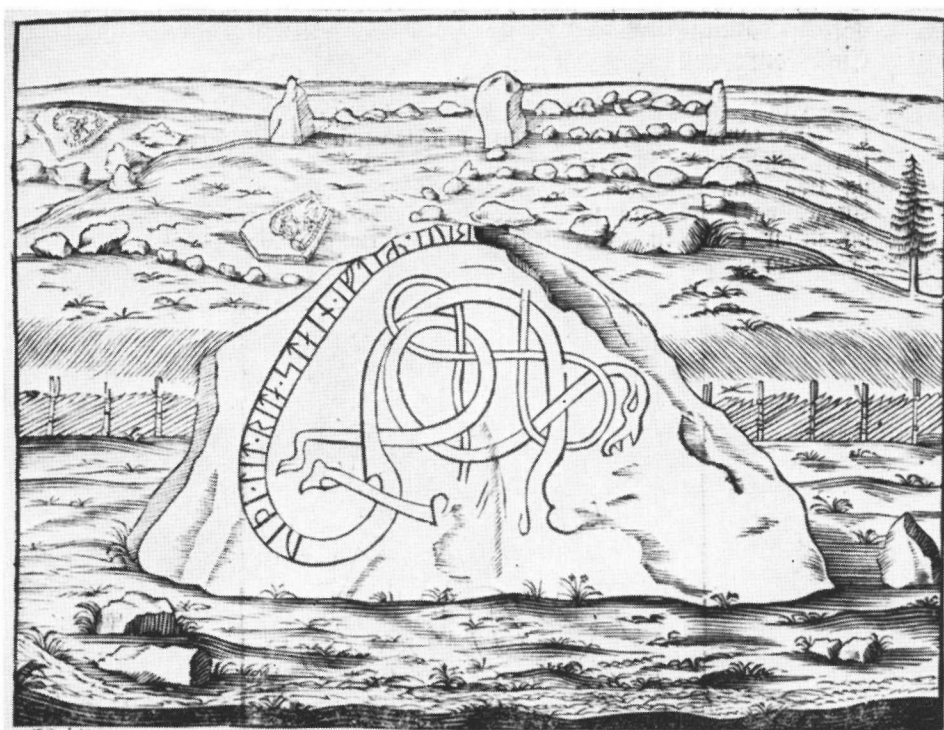


Fig. 81. U 970. Bolsta, Vaksala sn. Efter B 393.

Ljusröd, fältspatrik granit. Höjd 1,05 m., bredd (nedtill vid markytan) 2,01 m. Toppen är avslagen, och en stor del av inskriften har därigenom gått förlorad. Ytan är ganska ojämn, med flera avsatser. Ristningen är rätt ojämnt huggen, delvis tydligt, delvis ganska grunt.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 393):

**uiþi · lit · rita · stain · ef[ti]r . . . - ybir**

5      10      15      20      25

*Viði let retta stein æftir . . . Öpir.*

»Vide lät resa stenen efter . . . Öpir.»

Till läsningen: Intet sk framför 1 u. 9 i är icke stunget. 17 e är sannolikt stunget, men prickén är grund. Övre bst i 18 f är borta. Runslingan är i det följande skadad. Efter 18 f nedre delen av två raka stavar. 23 y är sannolikt stunget, men prickén är grund och osäker. Ingen ramlinje torde ha varit ristad kring de sista runorna 23—26 ybir. Jfr liknande förhållanden på de även av Öpir ristade U 973 och U 974. Runslingan börjar åter vid 26 r. Runorna framträder i gynnsam belysning rätt tydligt, och ingen som helst tvekan råder om dem. Sista runan 26 r står snett. Ingen runa har funnits efter 26 r.

Rhezelius, Fl 1: 17—21 y --- r, 22—26 iubi. (Likaså F a 6.). Axehiellm: 1—4 uiþr, 17—21 iftir; r. 22—26 saknas. F a 5: 1—4 uiþr, 17—21 yftir, 22—26 iubi. — Peringskiöld (B 393): uiþi · lit · rita · stain · iftir · iubi . . . Peringskiölds teckning är felaktig, så till vida som han låtit de sista runorna iubi få sin plats omedelbart efter 17—21 iftir högst uppe på stenen, i stället för långt ned på högra sidan, vid inskriftens slut. — Celsius: uiþi · lit · rita · stain · if - - r. »Cetera decussa sunt.» — Dybeck: r. 22—26 saknas. — v. Friesen: r. 22—25 saknas. »På stenens högra . . . del synes bland flera osäkra spår af stafvar de någorlunda säkra lemnigarna af ett r.»

Om mansnamnet *Vidi* se U 60 och G. Linde, *Studier över de svenska sta-namnen* (1951), s. 207.

Ristningen är utan tvivel att föra till Öpirs signerade verk. Slutet har varit *in ybir*, med predikats verbet 'ristade' utelämnat, men underförstått, alldeles som på den stora Öpir-stenen vid Vaksala backe U 961.

## 971. Eke, Vaksala sn.

Pl. 28.

Litteratur: B 400, L 197, D 1: 177. J. Bureus, F a 6 s. 201 n:r 173 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 429, F a 1 s. 97; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Uplandica per Thiundiam* (1710), s. 251; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 71; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 73; G. Stephens, ONRM 2 (1867—68), s. 608; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* (ATS 10: 1), s. 247, 258; F. Sander, *Runinskrifter* (1898), s. 39 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 115; Upsala Nya Tidning 10/7 1927; N. Sundquist i: *Studier tillägnade G. Ekholm* (1934), s. 138 f.; O. v. Friesen, *Anteckningar* (UUB); Fornminnesinventering i Vaksala sn 1937—38 (G. A. Hellman m. fl., ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (F 11 n:r 108); osign. träsnitt i Peringskiöld a. a. och B 400; Dybeck (D 1: 177); N. Sundquist foto, efter ristningens uppmålning av O. v. Friesen (reprod. i: *Studier till G. Ekholm*, 1934, s. 139).

Runstenen står i en åker, den s. k. Eke äng, omkr. 900 m. SSV om Eke mangårdsbyggnad, 250 m. VNV om landsvägen Uppsala—Rasbo, 100 m. S om en bäck, som i väst-östlig riktning går genom åkrarna, 50 m. N om ägo gränsen mot Brillinge. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» och på kartan för fornminnesinventeringen 1937—38 (ATA).

Inskriften finnes upptagen i Bureus' samlingar. Platsen anges av Rhezelius: »Å Brillby Löth widh gamble Stenbron» (F 11), »På Brillby lööt widh Stenbron» (F a 6). F a 5: »Brilleby.» — Kyrkoherde Carl Lithman 1669 (i *Ransakningarna*): »Äro wijdh Brillinge giärden fyra doch luutande steenar emoth hwar andra, om Runiska stylen der uppå är kan ransakas.» Länsman- nen Anders Pehrson Rox (o. 1680): »På Eekie Ängen hardt wägen finnes en steen omkull på- skrifwen.» — Peringskiöld: »Vthi Eka äng hardt wid wägen åt Brilleby, finnes en afslagen Runesten, som doch för sin merkwärdighet wäl kan kallas en liten Sten-Chrönika, til anseende och skrift.» B 400 och L 197: »Eka äng.» — O. Celsius granskade inskriften den 27 juli 1729, men har inga egna uppgifter om stenens plats. — R. Dybeck antecknar i sin reseberättelse 1863: »Runstenen i Eka äng bör, ehuru icke fullt hel, ovillkorligen resas.» I *Sveriges runur- kunder*, s. å. lämnas utförligare upplysningar: »Sockenvägen, som löper från Waksala till Jälla och vidare, har fordom haft en nordligare sträckning från Waksala prestgård och genom Eke äng, i hvilken är en mindre bäck, Samnan, som söderut flyter i Säfja-ån. Vid denna bäck, nästan midt i ängen, synas ännu lemningar efter både vägläggning och bro. Runstenen ligger der. Den öfre delen af honom, hvilken redan saknades på 1600-talet, har icke kunnat finnas, men är sannolikt sunken i den sankna marken, tillika med andra till broläggningen hörande stenar, hvilkas öfre sidor ligga jämnhögt med jordytan.» Det är mycket sannolikt, att en numera helt försvunnen väg i äldre tid har gått fram från Brillinge till Eka och Jälla förbi den plats där runstenen står. Den har här passerat ett mindre vattendrag, numera endast ett större dike. Enligt upp- gifterna från 1600-talet stod stenen »hardt wid wägen åt Brilleby» (Peringskiöld), »widh gamble Stenbron» (Rhezeliuss). »Sannolikt är stenens plats den ursprungliga och omgivningens topografi gör det icke oantagligt, att bebyggelse — den äldsta Eke-gården? — funnits i stenens och grav- fältets omedelbara närhet» (N. Sundquist). Vid anläggningen av ett täckdike år 1927 påträffades c:a 40 m. SÖ om runstenen en kistgrav från vikingatiden, som undersöktes av professor G. Ek- holm och landsantikvarien N. Sundquist (se N. Sundquist i: *Studier tillägnade G. Ekholm*, 1934, s. 126 f.). — Stenen blev rest på sin gamla plats år 1948.